

IMPERMANENCE IN EMINESCU'S LYRICISM

Bianca Andreea Vasile

PhD. student, University of Craiova

Abstract: The following paper aims not only to identify and justify the meanings behind the elements regarding impermanence, encapsulated in Mihai Eminescu's poems, but also to clarify and testify that the content of all poems subsequently draws and traces step-by-step the most important events, feelings and transitions that have occurred in his lifetime, creating therefore a vital biography of one of the most talented writer of all times. The state of lasting for only a limited period of time has always obsessed Eminescu and that is the reason behind his poems' intricacy. When reading Eminescu we encounter key-elements that once understood can enlighten us. Albeit his universe may loom incomprehensible at first, his poems promise to summon thorough ideas by bringing the reader in the middle of the action and giving him the opportunity to carve and to sculpt the meanings behind the words.

Keywords: impermanence, time, death, eternity, absolute

Introducere

Putem defini efemeritatea, pornind de la afirmația lui Haruki Murakami – regăsită în romanul *În căutarea oii fantastice* - „Noi avem o existență efemeră prinsă între „totul” din urma noastră și „nimicul” dinaintea ochilor”¹, care insistă asupra naturii vremelnice a oamenilor.

Această temă a timpului trecător este una centrală în universul eminescian, putând fi considerată o supra temă. Privită din diferite perspective și relaționând cu alte teme și motive romantice, tema efemerității capătă o deosebită însemnătate. Tema timpului perisabil este creionată la Eminescu, nu numai în poemele sale, ci și în proza sa, sub forma unor raporturi analogice și antitetice, care coagulează una dintre cele patru antinomii ale rațiunii pure, elaborate de filosoful german Immanuel Kant, și anume caracterul infinit și totodată finit al lumii. Interesul poetului pentru fizică și adoptarea teoriilor privind timpul și spațiul în operele sale, reprezintă cea de-a doua caracteristică a apropierei lui Eminescu față de această temă². Apar astfel diverse viziuni ale timpului, imagini lirice variate, ce înfățișează timpul ca eternitate sau ni-l prezintă din perspectiva efemerității.

Conform Mihaelei Mancaș³, într-un studiu despre limbajul poeziei eminesciene, putem recunoaște trei etape de creație în opera poetică eminesciană:

Poezia de tinerețe (1866-1870)

- limbajul poetic eminescian poartă încă în germene influența predecesorilor săi;
- ”aspectele clasicizante ale unora dintre versurile lui Eminescu din această perioadă amintesc de o parte a creației lui H. Rădulescu, D. Bolintineanu sau V. Alecsandri”;

¹ p. 52

² Osiceanu, Petre. 2010. *Eminescu și concept fundamentale ale fizicii moderne: timp, spațiu, univers(studiu)*, București, http://www.icf.ro/individual/lab04/osiceanu/Eminescu_Studiu_Edition.pdf [accesat la 13 mai, 2019]

³Mancaș, Mihaela. 1998. *Limbajul artistic românesc în secolul al XIX-lea*, București: Ed. Univers, p. 56

- ”prima perioadă de creație a lui Eminescu se opune net celorlalte două, prin caracterul mai puțin modernizat al limbii și prin subordonarea evidentă față de voabularul poetic și mijloacele de expresie curente în limbajul poeziei timpului”
- Opere: ode (La mormântul lui Aron Pumnul), postuma (La moartea lui Neamțu), clasicizante (Junii corupți) și postuma populară (De-as avea).

Poezia romantică/epoca ieșeană (1870-1878)

- limbajul poetic eminescian ia amploare în această perioadă, influență datorată romantismului; putem afirma că această perioadă reprezintă perioada de înflorire a operelor lui Eminescu;
- ”...frecvența figurilor și utilizarea unor forme comune de versificație, care alături de figurile de sunet, dau, începând din această perioadă, poeziei eminesciene o sonoritate specifică”;
- Opere: poeme (Epigonii, Memento mori), poezii (Numai poetul, Dintre sute de catarge, Cu pânzele-atârinate).

Poezia de maturitate/etapa reclassificării (începând cu 1878)

- Eminescu renunță la figurile de stil numeroase (de ex. la epitet, în favoarea metaforei);
- ”...în această perioadă, Eminescu substituie parțial nivelul figurilor semantice evidente printr-o mai mare atenție acordată nivelului figurilor de sunet...chiar funcția specifică anumitor figuri frecvente în perioadele precedente este modificată...”;
- Opere: romane culte sau populare (Revedere, Sonet, Sonet I), sonete (Veneția).

Lucrarea de față își propune să dezbată tema fundamentală a efemerității, prin prisma lirismului eminescian. Reflecțiile temporale din poezia lui Eminescu creează un raport între timpul terestru (geneza) și timpul cosmic, iar cel cosmic îl cuprinde și pe cel terestru, dar atât cel terestru, cât și cel cosmic sunt supuse timpului necruțător: „Devenirea este experimentată astfel ca o vremelnicie curgând în matca duratei: arabesc ce apare și dispare pe urzeala Timpului, „umbre pe pânza vremii”; valuri ce se încrețesc la suprafața unui râu, care e etern precum Demiurgul” ; ”Omul lui Eminescu vine din neființă și din eternitate pentru a cădea pradă timpului strămt, acesta spulberându-i visurile și aspirațiile către cosmicitate, pentru că „durata este numai amăgire și iluzie”⁴.

Criticul George Popa se concentrează asupra ideii de prezent etern, întâlnit cu preponderență în opera lui Eminescu. Acesta face deosebire între două tipuri temporale: *timp rectiliniu* și *timp orbital*. Prezentul etern (imaginar), născocit de om, este cel care adâncește sau chiar înlătură clipa reală, iar cel rectiliniu (real), ireversibil este cel distrugător. Această paradigmă este urmărită de George Popa în raport cu părțile artistice: „Ni se pare că acest prezent etern îl creează arta, poeticul, în general, și în modul cel mai complet, poezia. Și acest lucru este atestat în faptă creatoare și în formulări reflexive, de întreaga cultură a omenirii”⁵.

Dumitru Chioaru susține că *melancolia* lui Eminescu este o dilemă a cunoașterii de sine în care timpul creează această tensiune. Sentimentul *căderii în timp*, joacă un rol foarte important în creația artistică eminesciană. Posedat de o „mistică a iubirii care transcende timpul”⁶, eul liric găsește absența iubitei drept o iremediabilă cădere în timp.

⁴Rosa del Conte. 1990. *Eminescu sau despre absolut*, Cluj: Ed. Dacia, p.140-141

⁵ Popa, George. 1898. *Prezentul etern eminescian*, Iași: Ed. Junimea, , p. 9

⁶ Chioaru, Dumitru. 2008. *Poetica temporalității*, București: Ed. EuroPress Group, ed. a II-a revăzută, p. 45

I. Efemeritatea omului vs. eternitatea naturii

În poezia *Revedere*, prin folosirea diminutivelor personificatoare, în cazul vocativ, ”codruțule”, ”drăguțule”, remarcăm pe de-o parte legătura strânsă dintre eul liric și codru, idee susținută mai departe de versul al treilea ” Că de când nu ne-am văzut” și de versul al șaptelea ”-Ia eu fac ce fac de mult”, iar pe de altă parte ni se sugerează opoziția dintre eternitatea naturii (același codru de multă vreme știut) și efemeritatea omului (v. 3-6: ”Că de când nu ne-am văzut,/ Multă vreme au trecut,/Și de când m-am depărtat,/ Multă lume am îmblat”) . Această idee a eternității naturii este precizată de-a lungul întregii poezii, prin folosirea izotopiilor naturii (viscol, ape, izvor, stele, lacuri, vânt, frunză, Dunăre), dar marcată explicit în versurile 19-22 (”-Codrule cu râuri line,/ Vreme trece, vreme vine,/ Tu din tânăr precum ești,/ Tot mereu întinerești”), în timp ce efemeritatea omului este redată prin prezența adverbilor - care reflectă iterativitatea, dar și trecerea ireversibilă a timpului - și este marcată explicit în versurile 29-30 (”Numai omu-i schimbător,/ Pe pământ rătăcitor.”). Putem încadra poezia *Revedere* în etapa de maturitate a poetului Mihai Eminescu, deoarece poezia este concepută sub forma unui dialog monologizat, iar rol foarte important în această operă îl au afirmațiile - construite sub forma unor concluzii -, a celor două părți efemer-etern, deoarece omul (efemerul) susține eternitatea naturii, în timp ce natura (eternul) susține perisabilitatea omului. Prezența vocalelor ”u”, ”î”, în cuvinte precum ”mult”, ”multă”, ”lume”, ”îmblat”, marchează melancolia și tristețea eului liric, datorate trecerii ireversibile a timpului.

Cea de-a doua poezie, care poartă în germene meditația asupra efemerității omului în raport cu eternitatea naturii, este poezia *Cu pânzele-atârinate*. Deși poezia pare să fie supusă concretizării, perceptibilului, la nivel de adâncime, aceasta ascunde numeroase sensuri. Încă de la început, remarcăm prezența corabiei - metaforă nu numai a vieții, a obiectului creat de om, al omului, dar și simbol al perisabilității, al imposibilității de a se salva -, care străbate ”cu pânzele-atârinate” - simbol al părerii de rău, al tristeții - departe de pământ, metaforă care reliefează natura nestatornică a omului, care nu se rezumă numai la spațiul protector, la meleagurile natale. În comparație cu viața omului (corabia) - care este urmărită dintr-o singură perspectivă -, eul liric reușește să surprindă imaginea naturii, pornind din planul cosmic, continuând cu cel acvatic și terestru, iar în final întorcându-se, dinou, la cel cosmic(”O, stelelor, stelelor/.../Că vaurile mor/.../De ce căderea florilor/ Și-a frunzelor ne doare?/O, norilor, norilor/”). Încă din versurile 6-7(”O, stelelor, stelelor/ Nemuritoare”), eul liric stabilește raportul etern-efemer, idee reluată și întărită mai departe, în versurile 10 și 15, prin prezența verbelor ” mă întristează” și ”ne doare”, verbe care valorifică condiția trecătoare a omului și care exprimă tristețea resimțită de acesta la gândul trecerii timpului. Eminescu propune în această poezie două teorii ale fizicii: corabia(omul), care urmează o traiectorie lineară, în timp ce natura se conturează sub forma unei traiectorii balistice, a unui arc de parabolă⁷ (cer, mare, pământ, cer). Cu ajutorul poemului se subliniază neputința omului de a se împotrivi sorții, urmând o direcție prestabilită, în timp ce natura reprezintă ciclitatea, oglindirea, așadar perfecțiunea și renașterea.

Cea de-a treia poezie, pe care am ales-o pentru analiză, *Veneția*, conține două catrene, care ne introduc premisele și două terțete, care conturează concluziile . Încă din primul vers, Veneția este personificată și capătă trăsături omenești, dar în același timp ni se indică și ipoteza incifrată în stil eminescian, pe baza căreia se conturează destinul efemer al omului, care în cele din urmă ”se stinge” (”S-a stins viața falnicei Veneții”). Versul al doilea și al treilea, construite

⁷https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f4/Parts_of_Parabola.svg [accesat la 13 mai, 2019]

sub forma unor enumerații a celor întâmplate ("N-auzi cântări, nu vezi lumini de baluri;/ Pe scări de marmură, prin vechi portaluri") semnifică metamorfozările firești supuse timpului, dar și imposibilitatea de salvare și căderea în neant. Aceste două versuri sunt construite în antiteză cu versurile 5 și 6 ("Okeanos plânge pe canaluri.../El numa-n veci e-n floarea tinereții"), versuri ce susțin mai departe eternitatea naturii. În comparație cu cele două poezii analizate anterior, poezia de față relevă - prin intermediul personificării ("Okeanos plânge") - suferința naturii, dar totodată și dorința acesteia de a "reanima", de "a readuce la viață" Veneția, transpusă în versul al 7-lea prin intermediul metaforei "miresei dulci", dorința fiind însă în zadar (v. 7-8 "Miresei dulci i-ar da suflarea vieții,/ Izbește-n ziduri vechi, sunând din valuri."). În cele două terțete remarcăm trecerea ireversibilă a timpului (v. 11. "San Mare sinistru miezul nopții bate"), care-și pune amprenta asupra locului, făcându-l pustiu (v. 9 "Ca-n țintirim tăcere e-n cetate"), dar în finalul poeziei avem un vers cheie, care reliefează disperarea, avertizarea, tristețea, dar cel mai important neputința de a salva și de a fi salvat ("Nu-nvie morții- e-n zadar, copile!"). Apelativul "copile", capătă aici o conotație deosebită, deoarece aceasta îi este atribuită naturii, care pe de-o parte face trimitere la tinerețe, voluptate, vioiciune, dar pe de altă parte simbolizează puritatea acțiunii, naivitatea încercării de a salva și imposibilitatea de a schimba destinul.

II. Efemeritatea ființelor și obiectelor vs. eternitatea operei

Opoziția dintre eternitatea logosului – lăsat urmașilor, sub forma unei cărți spirituale, a unui testament, așa cum îl numea Tudor Arghezi - și efemeritatea ființelor, o întâlnim în poeziile *Numai poetul și Dintre sute de catarge*.

Aflăm încă de la început în poemul *Numai poetul* că " lumea toată-i trecătoare", ceea ce impune premisa efemerității omului, idee susținută mai departe de comparația "Oamenii se trec și mor/Ca și miile de unde". În continuare ni se indică corespondența dintre suflet și mare, simetrie ce vizează intangibilul, profundul și eternul (v. 3-6 "Ca și miile de unde;/ Ce un suflet le pătrunde,/ Treierând neconținut/ Sânul mării infinit"). Reluarea titlului în versul al 7-lea marchează *leitmotif*-ul poeziei. Poezia este construită în antiteză, prima strofă reprezentând lumea oamenilor, care sucombează, dar în urma cărora sufletul se propagă în infinit, iar cea de-a doua strofă reprezentând lumea poetului, care se identifică cu opera sa și prin intermediul căreia reușește să treacă mai departe în infinit, în absolut. Remarcăm o diferență între comparația oamenilor cu undele din prima strofă, care sugerează continuitatea, acțiunea repetitivă, dar și moartea și integrarea în natură și comparația poetului cu păsările "ce zboară" din a doua strofă, care sugerează mișcarea ascensională, atingerea absolutului, dar și înobilarea acestuia, depășindu-și astfel condiția - poetul se identifică cu păsările, în timp ce valurile reprezintă o sinecdocă pentru oameni - și atingând astfel eternitatea prin intermediul operei (v.7-10 "Numai poetul,/ Ca păsări ce zboară/ Deasupra valurilor,/ Trece peste nemărginirea timpului"). Pasărea reprezintă în această poezie, pe de-o parte zborul, ascensiunea, atingerea absolutului, dar pe de altă parte și înzestrarea de care dă dovadă, prin folosirea glasului ca metodă de autodepășire, de potențare a talentului artistic. Prin intermediul operei sale, poetul reușește să sublimeze, într-o oarecare măsură, raportul dintre efemeritate și eternitate, asemenea unei păsări, care se înalță, contopindu-se cu absolutul (v. 8, 13-14 "Ca păsări ce zboară/.../ Unde păsări ca el/ Se-ntrec în cântări").

Dintre sute de catarge - prin distribuția asimetrică a versurilor - proiectează atât efemeritatea, cât și eternitatea. Este o meditație pe tema condiției poetului neînțeleș și supus trecerii timpului, dar și a caracterului absolut al operei. Cuvântul "catarge" din prima strofă este o sinecdocă pentru vapoare, dar și o metaforă pentru lucrurile create de om, care sunt sortite pieirii. La finalul celor patru strofe avem versurile, care se află într-o poziție cheie și care capătă

o altă însemnătate de fiecare dată. În prima și în cea de-a doua strofă (v. 4 ”Vânturile, valurile?”, v. 8 ”Valurile, vânturile?”), se schițează supoziția eului liric vis-a-vis de întrebuintarea distrugătoare a naturii, metaforă pentru trecerea timpului, care se află în antiteză cu lucrurile create de om (vânturile, valurile - catarge). Versul final din cea de-a treia și de-a patra strofă sunt construite tot în raport opozițional (v.12 ”Vânturile, valurile!”, v. 16 ”Valurile, vânturile.”), deoarece acestea creează contingența dintre efemeritatea omului și eternitatea operei. Nu numai lucrurile materiale create de om sunt sortite distrugerii (prima strofă), dar și fauna (strofa a doua) și omul, indiferent de condiția sa (strofa a treia), iar singura care depășește timpul este opera poetului, materialul spiritual, moștenirea lăsată de acesta, care capătă caracter necondiționat.

III. Efemeritatea ca proces al îmbătrânirii(opoziția trecut-prezent) și ireversibilitatea timpului

De-a lungul acestui capitol, îmi voi orienta atenția asupra poeziilor care urmăresc opoziția trecut-prezent, opoziție redată prin intermediul efemerității ca proces al îmbătrânirii, dar și al ireversibilității timpului. Poeziile care mă vor ajuta să fructific acest capitol sunt: *Sonet*, *Sonet I*, *Departate sunt de tine*. Operele încadrate în acest capitol prezintă evenimentele și sentimentele din perspectiva omului matur, care rememorează timpul trăit, un timp al amintirilor, brăzdat de melancolie și supus ireversibilității timpului. O trăsătură des întâlnită în lirica lui Eminescu – care marchează timpul efemer -, este dată de prezența terminației ”-uri” în cuvinte precum „picuri”, „gânduri”, „înțelesuri”, „nimicuri”, „plicuri” etc. Prezența vocalelor ”i”, ”u”, suține tonul melancolic al eului liric, dar și trecerea timpului.

Încă din primul vers al poemului *Sonet* remarcăm ideea trecerii timpului (”Trecut-au anii ca nori lungi pe șesuri”), dar totodată, prin intermediul procedurii artistice de alăturare, se subliniază povara evenimentelor resimțite. Perspectiva prezentată în această poezie este cea a maturului, a omului bătrân, care este conștient de ireversibilitatea timpului (”Și niciodată n-or să vină iară”). În versurile 3, 4 și 5 asistăm la opoziția copilărie-maturitate, prin folosirea verbelor ”nu mă-ncântă”, ”mă mișcară” și ”o-nseninară”, elaborată, mai departe, prin enumerația plăcerilor copilăriei (”Căci nu mă-ncântă azi cum mă mișcară/ Povești și doine, ghicitori, eresuri/ Ce fruntea-mi de copil o-nseninară”). Remarcăm în aceste versuri modificările divergente produse, deoarece lucrurile care îi provocau bucurie odinioară, în copilărie, nu îl mai pot face să își redobândească starea de bine în perioada maturității. Disperarea care îl cuprinde pe eul liric, datorită conștientizării procesului de îmbătrânire și al ireversibilității timpului, este surprinsă în mod deosebit în versurile 9-10 (”Să smulg un sunet din trecutul vieții,/ Să fac,o, suflet, ca din nou să tremuri-”). Conștientizarea sfârșitului îi oferă eului liric sentimentul de prăbușire și totodată crează o punte între trecut și prezent, dorința acestuia fiind aceea de a retrăi amintirile, idee simbolizată aici prin prezența verbelor deosebit de expresive ”să smulg” - care face referință la necesitatea, resimțită de eul liric, de a acapara momentele din trecut - și ”să tremuri”, care duce cu gândul la sentimente, la vibrație, la înduioșare și sensibilitate, lucruri pierdute odată cu trecerea timpului. În cel de-al doilea terțet, concluzia este mult mai clară: timpul este ireversibil, omul este efemer, iar viața reprezintă trecerea prin cele trei etape : copilărie-maturitate-moarte. Prin intermediul metaforei ”Și mută-i gura dulce-a altor vremuri”, se conturează pe de-o parte ideea imposibilității eului liric de a mai retrăi acele clipe ale copilăriei, dar pe de altă parte acesta rememorează evenimentele pline de ”dulceață” din trecut. În finalul poeziei asistăm la derularea evenimentelor cu rapiditate din viața eului liric(”Iar timpul crește-n urma mea... mă-ntunec!”), ce conține un eufemism - ”mă-ntunec”-, care face referire la trecerea în neființă.

În comparație cu opera analizată mai devreme, *Sonet I* prezintă evenimentele tot din perspectiva omului în vârstă, dar care de data aceasta nu mai pune accent pe rememorarea

amintirilor, ci care se resemnează la gândul trecerii timpului și care își acceptă pe deplin soarta. Primul vers conține atât un indice spațial, cât și temporal ("Afară-i toamnă") și reliefează procesul de îmbătrânire, tristețea, melancolia eului, concept întregit mai departe și de imaginea vizuală "frunză-mprăștiată", care face referire nu numai la natura ostilă, ci și la gândurile răvășite ale eului liric. Adverbul "afară" este așezat în poziție cheie, stabilind raportul între exterior-interior, natură ostilă- atmosferă protectoare. Rememorarea amintirilor se produce cu repeziciune ("Și într-un ceas gândești la viața toată"), astfel încât eul liric trebuie să insiste asupra altor acțiuni, pentru a-și alunga melancolia (v. 3 și 5 "Și tu citești scrisori din roase plicuri/.../ Pierzându-ți timpul cu dulci nimicuri"). Este reprezentată mai departe resemnarea eului în privința trecerii timpului și al morții, prin intermediul sentimentului de singurătate, dar și plăcerea resimțită de acesta, plăcere datorată spațiului protector în care se află ("N-ai vrea ca nime-n ușa ta să bată;/ Dar și mai bine-i, când afară-i zloată,/Să stai visând la foc, de somn să picuri"). Conjunția "și", aflată în primul vers din primul terțet, creează opoziția dintre planul general și planul individual ("Și eu astfel mă uit din jeț pe gânduri"). În versul următor este surprins un element folcloristic ("basmul vechi al zânei Dochii"), element care face referire la începuturi, la etnogeneză, ceea ce permite afundarea progresivă a eului în meditație ("În juru-mi ceața crește rânduri-rânduri."). Finalul conține două metonimii ("foșnirea unei rochii", "moale pas") și o sinecdocă ("mâini subțiri și reci"), care anunță sosirea unei femei sau a morții.

În poezia *Departe sunt de tine...* eul liric își definește încă de la început poziția sa, atât din punct de vedere spațial cât și temporal ("Departe sunt de tine"). În următoarele șase versuri se conturează portretul eului liric: singur ("Departe sunt de tine și singur lângă foc"), rememorează amintiri ("Petrec în mine viața-mi lipsită de noroc"), matur ("Optzeci de ani îmi pare în lume c-am trăit/ Că sunt bătrân ca iarna, că tu vei fi murit."), melancolic ("Aducerile-aminte pe suflet cad în picuri"). Următoarele opt versuri își îndreaptă atenția asupra premisei trecutului - timp al amintirilor, al rememorărilor-; primul vers prezintă natura drept un mediu propice pentru meditație (v. 7-8 "Cu degetele-i vântul lovește în ferești,/ Se toarce-n gându-mi firul duioaselor povești"). Iluzia, pe care și-o crează eul liric, prin intermediul ceței, poate simboliza pe de-o parte starea de reverie, de visare, iar pe de altă parte ceața poate semnifica aici și lipsa concretului, a formei materializate, - prin folosirea cuvântului "parcă"-, așadar imposibilitatea de a-și aduce foarte bine aminte, semn al procesului de îmbătrânire ("Și-atuncea dinainte-mi prin ceață parcă treci"). Dacă în primă fază imaginea iubitei era în ceață, în continuare aceasta este prezentată viu, eul liric re trăind momente de tandrețe. Întâlnirea celor doi în vis este supusă unor împrejurări adolescente (v. 10-14 "Cu ochii mari în lacrimi, cu mâini subțiri și reci,/ Cu brațele-amândouă de gâtul meu te-anini/ Și parc-ai vrea a-mi spune ceva...apoi suspini.../ Eu strâng la piept averea-mi de amor și frumuseți,/ În sărutări unim noi sărmanele vieți..."). Din planul reveriei, al rememorării și al trecutului se sustrage eul liric și ajunge înapoi în prezentul degradant în care este parcă obligat să trăiască. Dacă la începutul poeziei distingeam o notă de melancolie, de dispreț, de disperare, în finalul poeziei aceste trăiri se amplifică, eul liric dorind să se detașeze de trecutul care îi provoacă acum suferință ("O! Glasul amintirii rămâie pururi mut./ Să uit pe veci norocul ce-o clipă l-am avut./ Să uit cum dup-o clipă din brațele-mi te-ai smult..."). Eminescu reușește să surprindă în poezia sa, printr-o metodă de comprimare, importanța momentului sub forma unei clipe. Dacă în al treilea vers ("Optzeci de ani îmi pare în lume c-am trăit") ni se ilustra, pe de-o parte, că eul liric se simțea împovărat din cauza vieții, iar pe de altă parte se insinuează experiența acumulată de-a lungul timpului, în finalul poeziei ("Voi fi bătrân și singur, vei fi murit de mult!") apare certitudinea trecerii timpului și al procesului de îmbătrânire, proiectate atât în viitor cât și într-un prezent general.

Concluzie

Pe parcursul acestei lucrări am încercat să descopăr și să redescopăr minunata lume eminesciană, o lume în care timpul este proiectat mereu sub diverse forme, în funcție de temele sau motivele cu care relaționează. În lirica lui, această multitudine a perspectivei efemerității este foarte bine conturată și de fiecare dată este prezentată în opoziție cu eternitatea naturii, a operei, dar și ca efect al procesului de îmbătrânire și al perisabilității timpului. Astfel în opera *Revedere*, scriitorul ne prezintă nu numai raportul efemer-etern, antiteza dintre om-natură, deci generalizând raportul dintre om-univers, ci și melancolia resimțită de eul liric datorată trecerii timpului. *Cu pânzele-atârinate*, metaforă a părerii de rău și a supunerii omului în fața destinului necruțător, ne aduce în prim plan două teorii ale fizicii privind traiectoria liniară, cea urmată de om și traiectoria balistică, supranumită și arcul de parabolă, cea pe care se construiește natura. Mai departe în poezia *Veneția*, poezie pe care am încadrat-o în capitolul II, deoarece am considerat că aceasta este o dedublare a omului, conturează raportul antitetic efemer-etern, dar deosebit la această scriere este felul în care naturii îi este atribuită suferința declanșată de efemeritatea omului și încercarea acesteia de a combate soarta. Mai departe în capitolul III am selectat două poezii, care urmăresc aceeași temă, și anume efemeritatea omului și eternitatea operei, subiectivitatea dimensiunii temporale ține astfel de dorința omului de a se desprinde de timp, de a deveni etern prin creație. Deosebit de remarcat în cele două poezii (*Numai poetul*, *Dintre sute de catarge*) nu este numai această opoziție, pe baza căreia Eminescu își construiește operele, ci în prima poezie analizată se stabilește încă de la bun început diferențierea dintre oameni, termen cu valoare generală și poet, cel din urmă reușind să dăinuiască prin intermediul scrierilor sale, dar totodată apare în această poezie o metaforă cheie, și anume metamorfoza poetului în pasăre, care zboară în înaltul cerului, sugerând astfel, pe de-o parte condiția omului de geniu, care se detașează de axa prestabilită și care accede spre absolut și în același timp poate sublinia și apartenența poetului la atemporalitate, deoarece el continuă să trăiască prin intermediul operelor sale, idee întâlnită și în *Dintre sute de catarge*, prin folosirea verbului ”îngânându-l”, verb ce face referire la continuitate. Pentru susținerea temei din cel de-al IV-lea capitol, am selectat trei poezii, care după părerea mea m-au ajutat foarte mult la elaborarea viitoarelor idei. Capitolul urmărește nu numai procesul de îmbătrânire, surprins în mai mult ipostaze - ca de exemplu prin intermediul opoziției copilărie-maturitate, deoarece lucrurile care îl bucurau pe eul liric când era copil, nu îi mai aduc acum, la bătrânețe satisfacție (*Sonet*) sau este redat prin intermediul naturii, care se identifică cu sentimentele, trăirile și viața eului liric (*Sonet I*) sau se crează legătura între bătrânețe și singurătate, dor și neputința de a împiedica trecerea timpului (*Departate sunt de tine*) - , ci vizează și tema trecerii ireversibile a timpului, temă care conduce spre melancolie, regret și disperare.

BIBLIOGRAPHY

- Chioaru, Dumitru. 2008. *Poetica temporalității. Ediția a II-a revăzută*, București: ed. EuroPress Group.
- Mancaș, Mihaela. 1998, *Limbajul artistic românesc în secolul al XIX-lea*, București: Ed. Univers
- Osiceanu, Petre. 2010. *Eminescu și concept fundamentale ale fizicii moderne: timp, spațiu, univers(studiu)*, București -

http://www.icf.ro/individual/lab04/osiceanu/Eminescu_Studiu_Eedition.pdf
[accesat la 13.05.2019]

- Popa, George. 1898. *Prezentul etern eminescian*, Iași: Ed. Junimea.
- Rosa del Conte. 1990. *Eminescu sau despre absolut*, Cluj: Ed. Dacia.